

cillo perempta penitus fuerat, constituta naturae duplicis integrae, et sine confusione vlla manentis professione; cuiusmodi operationes distinctas, voluntatesque necessario consequentes habet. Itaque Monothelitarum haeresim haudquaquam Honorius I. amplexus est, vel ipsius apertam protectionem suscepit; sed neque eiusdem patronus ac fautor, vel ob imprudentiam, vel ob nimiam in Sergium coniuuentiam fuit, sed ex ignorantia haereticæ fraudis ac calliditatis.

Sed damnatum eum eiusque doctrinam in Actione XIII. sextae Synodi Generalis legimus, vna cum Sergio, Paulo, Pyrrho, aliisque, eorumdemque scriptis: et quidem acquisissime; non quod haereticum illum, haereticamque eius doctrinam Patres iudicauerint; sed quoniam id prudentissima oeconomia exigebat, ne ambiguus Honorii verborum sensus in deceptionem alios duceret, quemadmodum circumuentum illum deceptumque Sergii verbis nouimus; consimilia siquidem Honorii verba verbis Sergii Concilium animaduertebat; tametsi diuerso sensu adposita, nec impia. Innuit hanc responsonem Christianus Lupus. (25)

Ast quae ad purgandum Honorium pertinent, quatenus in hac Synodo aliisque perstrictus, adcuratissime disputarunt Theologi nobilissimi, alias ingressi vias; quarum specimen dedimus in Prodomo ad institutiones Theologicas. (26)

(25) In Dissert. de Syn. vi. cap. 4. (26) P. II. cap. 10. pag. 58.

CAPVT XIV.

Quidnam in causa fuerit ut Verbum diuinum carnem sumeret discutitur. Quomodo pacto hominum redemptio sit peracta declaratur. Pretium exhibitae a Christo solutionis constituitur.

Venit Christus ad genus humanum redimendum. Quod reuera a peccato doemonisque captiuitate redemit mortem subiens.

Atque in hac redemptioe exhibitae diuinæ iustitiæ fuit satisfactio, nedum æquiualens, verum etiam superabundans, atque ad iuris apices.

Finalem illam diuinæ Incarnationis causam in prima propositione expressam, Sacra Scriptura designat. Legimus enim Matth. xviii. v. 2: »venit Filius hominis salutare quod perierat.« Et Ioannis iii. v. 17: »non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum.« Item Ioannes in Epist. I. cap. III. v. 5. dicit: »et scitis quia ille adparuit, ut peccata nostra tolleret.« Sunt huius generis in Scripturis plurima.

Quibus insuper Patrum traditio consona est. Scribit siquidem Irenaeus: (1) »si non haberet caro saluari, nequaquam Verbum Dei caro factum esset.« Et Athanasius: (2) »Verbum, inquit, nequaquam homo factum fuisset, nisi causam praeuississet hominum necessitas.« Ambrosius quoque ait: (3) »quæ erat causa Incarnationis, nisi ut caro quæ peccauerat, per se redimeretur?« Augustinus tandem præfert: (4) »si homo non perisset, Filius hominis non venisset.«

Quid ergo? Si Adamus non peccasset, Christus in mundum non venisset? Nam et hoc solent heic Scholastici adnectere, magna sane animorum contentione. Quorum tamen magna pars, altercatione se

L 2

mo-

(1) Lib. v. cap. 4.

(2) Orat. II. cont. Arian.

(3) Lib. de Incar. cap. 6.

(4) In Serm. VIII. et IX. de verbis Apost.

mora, quae in antiquiore Theologia hoc loco nulla est, cum S. Thoma sentit, (5) sic ad remedium humani generis ac peccatorum expiationem Dei Filium cum carne venisse; vt si nemo peccasset, venturus omnino non fuerit. Quod nos eo sensu defendimus; vt nullam significationem nullumque documentum, siue ex Sacris Litteris, siue ex aliis Theologorum decretorum regulis capi dicamus, vnde aliud adfirmasse prudenter liceat, vt Petauit verbis vtamur. (6) Nam ignotis de rebus, et in occulta Dei potestate latentibus, quae nullis iudicij proditae sunt, temere vaticinari, non et considerati hominis, vt loquitur ipse, nedum perfecti sapientis, qualem esse, studio saltem et conatu, Theologum oportet.

Ast placuit Scoti discipulis aliam ingredi viam, propugnantes venturum etiam tunc Christum in carne gloriosa, vt mundum magisterio, regimine, atque communi exornaret illustraretque. Arbitrantur enim illi duplex in Deo decretum extitisse: vnum nempe quo praedefinita Incarnatio fuit; alterum, quo, Adami culpa praecisa, defixum est, vt Dei Filius iam in mundum venturus, mortali adsumto corpore adueniret, vt mortis eius genus humanum redimeret. Vndenam vero id illi didicerint, haud intelligimus. Tacet siquidem Scriptura; tacet Traditio. Immo Scriptura et Traditio diserte oppositum testantur.

Secundam propositionem probant inuictissime praepremis haec Scripturarum testimonia. Matth. xx. v. 28. dicitur: «Filius hominis venit dare animam suam redemptionem pro multis.» Et ad Galat. i. v. 4.: «qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, vt eriperet nos de praesenti seculo nequam.» Ad Ephes. i. v. 7.: «in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum.» Ioan. xi. v. 50: Caiphas non a semetipso, sed diuino adflante numine, inquit: «expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, vt non tota gens pereat.» Et in i. ad Corinth. vi. v. 20: «emti enim estis pretio magno.»

Ex quibus Scripturae locis, missis aliis consimilibus; validissima haec eruitur argumentatio: reuera Christus genus humanum redemit, atque mortem subiens redemit, si soluto proprii sanguinis pretio, et ad nos redimendos se morti deuouens, homines a peccatorum captiuitate redemit: Id praestitit Christus Iesus: ergo humanum genus reuera redemit mortem subiens.

Ve-

(5) III Part. q. 1. art. 3.

(6) Theol. Dogm. de Incarn. lib. II. cap. 17.

Verum et probatur eadem veritas ex perpetua Patrum traditione. Martyr Iustinus (7) scribit: Christum »ex omni mortalium genere omnium maledictionem suscepisse.« Irenaeus (8) dicit: quod Christus Summi Sacerdotis operam perfecit, »moriens vt exillatus homo exiret de condemnatione.« Augustinus autem haec habet: (9) »venit redemptor, et dedit pretium; fudit sanguinem suum, emit orbem terrarum. Quaeeritis quid emerit? Videte quid dederit, et inuenite quid emerit. Sanguis Christi pretium est. Tanti quid valet? «quid nisi totus orbis, quid nisi omnes gentes?« Habent similia alij Patres.

Tertiae propositionis prima pars habetur ex Scripturis. Nam Psal. cxxix. dicitur: »copiosa apud eum redemptio.« Et ad Rom. 5. v. 15. scribit Paulus: »sed non sicut delictum, ita et donum: Si enim vnus delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei, et donum in gratia vnus hominis Iesu Christi in plures abundauit.« Item v. xx: »vbi autem abundauit delictum, superabundauit et gratia: vt sicut regnauit peccatum in mortem, ita et gratia regnet per iustitiam in vitam aeternam per Iesum Christum Dominum nostrum:« Christi igitur satisfactio Patri exhibita, nedum aequalens, sed et superabundans secundum Scripturas fuit.

Id quod habetur quoque ex Patribus. Chrysostomus inquit: (10) »multo . . . plura iis quae debebamus, expendit Christus; atque adeo tanto plura, quanto mare immensum ad pusillam guttam collatum maius esse potest.« Leo Magnus: (11) »effusio . . . pro iniustus sanguinis iusti tam potens fuit ad priuilegium, tam diues ad pretium; vt si vniuersitas captiuorum in redemptorem suum crederet, nullum tyranica vincula retinerent: quoniam sicut Apostolus ait, vbi abundauit delictum, superabundauit et gratia.« Habent his adfinita alij Patres.

Suffragatur ratio: Christus enim, quod ad personam adinet, verus erat Deus; proinde nulla fuit Christi actio libera ac meriti laude decorata, cuius non esset infinitus valor, quum persona ad sua transferat iura naturae vtriusque actus: ergo illius satisfactio, nedum diluendae omnium hominum iniquitati aequalens fuit, verum et superabundans: nihil enim verbo Deo praestantius excogitari valet.

Dein-

(7) In Dialog. cum Triph.

(10) Hom. x. in Epist. ad Rom.

(8) Lib. iv. adu. Haer. cap. 18.

(11) Cont. Petr. Abaelard. cap. 8.

(9) In Psal. cxcv.

Deinde: Christi satisfactionem non solum aequare, sed superexcedere offensae grauitatem, docet S. Thomas scribens: (12) »satisfacit pro offensa, qui exhibet offenso id quod aequae, vel magis diligit, quam oderit offensam: atqui Christus ex caritate et obedientia patiendo maius aliquid Deo exhibuit, quam exigeret recompensatio totius offensae humani generis. Primo quidem, propter magnitudinem caritatis ex qua patiebatur: unde ibidem addit: (13) »quod maior fuit caritas Christi patientis, quam malitia crucifigentium: et ideo plus potuit Christus satisfacere sua passione, quam crucifixores offendere occidendo: in tantum, quod passio Christi sufficiens fuit et superabundans ad satisfaciendum pro peccatis occidentium ipsum.«

Sed et habuit Christi satisfactio conditiones omnes ad exactas iustitiae leges requisitas, vti secundo propositionis loco firmabamus. Quinatio enim numero nostri Theologi eas complectuntur; scilicet: quod creditor illam acceptare teneatur; quod ad alterum sit; quod sit ex bonis propriis satisfaciens, minime ex acceptis a creditore; quod fiat ex bonis debitoris, quae sub dominio creditoris non sunt ac tandem, quod non fiat ex aliunde creditori debitis: omnia haec Christi satisfactio habuit: ergo. Prob. minor propositio singularim: Principio, quum Christus acceptatus a Deo Patre fuerit tanquam fidelior, eidemque satisfactionem aequalem, immo excedentem obrulerit, vt pridem vidimus; non potuit non acceptari ab ipso data satisfactio in re, ac rationabiliter. Deinde: sufficit duplex Christi natura, vt eius satisfactio ad alterum sit: hoc enim posito, licet vna sit persona, esse potest satisfaciens et creditor; quemadmodum in Trinitate Diuinum Verbum, vna nempe eademque persona, in forma Dei existens, seipsum misit, vt in serui forma existens, fuitque proinde Deus et homo, mittens et missus. Offert hanc argumentationem Leo Magnus. (14)

Insuper, fuisse satisfactionem eiusmodi ex bonis propriis, sub dominio proprio positis, atque alias indebitis, id euincit, quod licet quaecumque Christus habet, a Patre acceperit, sic tamen Patris dona sunt, vt in Filii ius simul transeant adeo, vt et assumpta hominis forma, et anima, et vita, et innumera gratiarum dona, quae in Christo sunt, propria eius sint, et ab omni omnino debito soluta.

CO-

(12) III. Part. q. 48. art. 2:
(13) Ad 2. argum.

(14) Serm. III. de Poenit. cap. 2.

COROLLARIA.

Ex his manifesta illatione consequuntur duo. Primum: Christi satisfactionem fuisse valoris simpliciter et intrinsece infiniti, vt enim Clemens Papa VI. loquitur, (15) et Ecclesiae Thesaurus ex meritis et satisfactione Christi acquisitus, infinitus est; et vna sanguinis Christi gutta sufficere ad totius mundi redemptionem potuit. »Dignitas siquidem carnis Christi, vt ait S. Thomas, (16) non est aestimanda, solum secundum carnis naturam, sed secundum personam adsumentem; in quantum scilicet erat caro Dei, ex quo habebat dignitatem infinitam.

Secundum: Nullam prorsus creaturam a diuina persona hypostatice non assumtam, siue obstricta peccato illa foret, siue gratia meritisque quammaxime exornata, potuisse aequalem satisfactionem pro mortali peccato Deo exhibere. Nam in Scripturis legitur Isaiaë III. Christum nos a maledicto soluisse, »eo quod iniquitatem non fecerit,« cet.; et ad Titum II. tantummodo Christo competere, vt sit mediator Dei et hominum. Atque in Psal. XLVIII: »frater non redimit, redimet homo: non dabit Deo placationem suam, et pretium redemptionis animae suae.«

Consonant Scripturis Patres. Eusebius Emisenus ita loquitur: (17) »non subuenire poterat simili peccato obnoxius, nec interuenire pro seruis adstrictus legibus seruitutis.« Irenaeus haec habet: (18) »nisi homo coniunctus fuisset Deo, non potuisset participes fieri incorruptibilitatis.« Augustinus quoque scribit: (19) »in quo non est peccatum, ipse venit auferre peccatum. Nam si esset et in illo peccatum, auferendum esset illi, non ipse auferret.« Adfert ceteros Patres similia tradentes Dionysius Petauinus. (20)

Auctoritati accedit ratio; et illa potissimum, quae a grauitate offensae petenda est. Vel enim finita haec ponitur, vel infinita certius adseritur: feruidam enim in Scholis de hac re partium contentionem hodieum esse nouimus. Etiam si finita ea habeatur, haud potuit tamen valor satisfactorius purae creaturae tantus esse, quanta fuit gra-

(15) In Extravag. *Vaigenitus*, de Poen. et remiss.

(18) Lib. III. cap. 18.

(16) III. Part. q. 84. ad 3.

(19) Tract. IV. in Ioan.

(17) Hom. VI. de Pasch.

(20) Cap. CVIII.

grauitatis offensae: valor enim semper ordinis est creati, et ad grauitatem offensae inferioris; quae et si finita, crescit tamen ad personae offensae incrementum: vnde diuersi ordinis sunt iniuria Regi illata, ac illata plebeio. Sed habere illam infinitam grauitatem ac turpitudinem, verissima nobis sententia est ex S. Thoma dicente: (21) »peccatum contra Deum commissum quandam infinitatem habet ex infinitate diuinae maiestatis: tanto enim offensae est grauior, quanto maior est ille, in quem delinquitur: vnde oportuit ad condignam satisfactionem, vt actus satisfaciens haberet efficaciam infinitam, yποτε Dei et hominis existens.« At nulla pura creatura, quantumuis gratia exornata sit, efficaciam infinitam suis actibus communicare poterat, qua tantum honoris Deo deferat, quantum dehonorationis iniuriaeque adtulit: nudus ergo homo satisfactionem condignam exhibere pro peccato neuiquam potuit.

CAPVT XV.

*Socinianorum errore detecto, eorumdem sophismata soluantur.
Argumenta etiam Scotistarum eneruantur.*

Catholicorum erga peractam a Christo Iesu redemptionem sententiae opponitur Socinianorum nefarius error a Fausto Socino, vel Lellio, ex blasphemis Paganorum et Ebionitarum conflatus; cui insuper ex Pelagianorum haeresi praesidium adiunxere. Itaque Sociniani id a prioribus acceperunt, quod fidei catholicae mysteria denegarent, et Christum Dominum purum hominem dicerent: proindeque non esse eum tam eximiae dignitatis personam, vt posset Deo pro alienis peccatis satisfactionem exhibere; neque hanc a diuina exigi iustitia, quae beneficentissima condonatione peccata quaeque remittit. Quod e Pelagiano eberant fonte; videlicet Christi aduentum et mortem ad id tantum valuisse, vt per Euangelium discerent homines quomodo viuere deberent; neuiquam vt salutis praesidium adsequerentur, nulla originis labe atque reparatricis gratiae stante necessitate. Hinc concludentes satisfactionem a Catholicis propugnatam obscurae Dei gloriae, et Christi labefactare potestatem: nullamque proinde admittendam, nisi quae metaphorica impropriaque sit.

Haec homines haeretici aduersus catholica dogmata spargere ausi sunt,

(21) III. Part. q. 1. art. 2. ad 2.

sunt, e Catholicis vere fuere nonnulli, qui licet condignam et aequiualem Christi satisfactionem adseruerint propter personae satisfaciens infinitam dignitatem, eam tamen fuisse ex rigorosa iustitia negarunt, iustitiae conditionibus inspectis. Sic potissimum Scotus, (1) quem sequuntur qui ab eo nomen desumserunt Theologi: quin et vlteteri negarunt ac hodieum negant satisfactionem illam valoris simpliciter et intrinsece infiniti fuisse. Equidem finitam eam volunt, quoniam in ordine solum ad praemium finitum, nimirum remissionem finiti peccatorum numeri, acceptata fuit. Vel infinitam eam admittunt vniue ob diuinam acceptationem; quia pro infinitis peccatis posterorum Adae, si futura essent, acceptatam.

Arguunt itaque primo Sociniani, vt priores propositiones oppugnent: Christum Scripturae praedicant a Patre missum vt testis veritatis esset, gentium Doctor, Euangelii prece, virtutis denique exemplar: his ergo alisque similibus dumtaxat titulis redemptor noster est.

Deinde: Redimere quispiam dicitur, qui nullo soluto pretio captiui liberat: sic Deus, qui populum Israel absque pretio certe redemit, dicitur eum redemisse, Exod. xv. et Deut. vii. Moses quoque, quo Deus ministro vsus est, redemptor adpellatur Act. vii: et Christus ergo nostrae ab aeterna morte liberationis redemptor solo verbo et exemplo iure dicitur. Praesertim quum liberationem hanc absque pretio perendam Deus sponderit per Isaiam dicens cap. xlii: »gratis venundati estis, et sine argento redimemini.« Et vere sine pretio peractam adserat Paullus ad Colos. i. et ad Ephes. i.

Praeterea: Inepti sunt, qui Christum redemptionis nostrae pretium persoluisse dicunt, quod peccata nostra in corpore suo portasse legatur; quum Scripturae vsu *ferre* idem ac *auferre* sit: sicut Matthaeus cap. viii. quod Isaias de Messia dixerat cap. xxxiii: »vere languores nostros ipse tulit, de corporis infirmitatibus exponit, quas Christus quidem in se non transtulit, sed vniue abstulit: non ergo hoc titulo Christus redemptor dicens est quod vere peccata nostra portauerit, pro illisque satisfecerit.

Rursus: Etsi Christus pro nobis passus et mortuus esse dicatur, perperam tamen infertur vere portasse illum nostra supplicia quorum eramus rei: nam vt nos Latini docent, particula *pro* non personae substitutionem, sed vel vtilitatem, vel occasionem, causamque

Tom. IIII.

M

fi-

(1) In III. dist. 19. et 20.

finale significat; alioquin nobis redemptis mansisset ille captiuus: ergo eo tantum sensu mortuus pro nobis Christus dicitur, quod suam erga nos caritatem contestatus fuerit, non quod pro nobis fuerit mactatus.

Vterius: Quanam expiandi vis crucis sacrificio inerat? Legales enim victimae erant passionis Christi figura; vt serpens aeneus de quo num. xi: quemadmodum ergo qui aeneum serpentem respiciebant, a morte eripiebantur; ita qui in Christo credunt, non pereunt, sed habent vitam aeternam. « Simile argumentum ducitur ex arca Noë, mari rubro, et aquis quae de petra fluxerunt; quae omnia baptismum praefigurabant, vt constat ex Apost. i. ad Corin. x; nec tamen vim expiandi habebant vllam.

Ad haec: necesse non fuit Christum pati ac satisfacere, siue Dei misericordia, quae gratis peccata condonat, siue iustitia spectetur, secundum quam eramus aeternae damnationis rei. Et quidem quod ad misericordiam adinet, veterum iustorum exempla in promptu sunt, Abelis nempe; Noë, aliorumque; quos absque vlla Christi satisfactione salutem fuisse adsequutos ex Scripturis didicimus. Quod vero ad iustitiam spectat, multiplici ex capite colligitur fieri non potuisse, vt diuinae iustitiae satisfaceret, nobis non pereuntibus. Nam poena peccato constituta est mors aeterna; quae certe a nemine ferri potest, nisi ab eo qui peccauit. Dein, omnium gentium exemplo comprobatur est, nec debere, nec posse poenam corporalem, quam vnus debet, ab alio persolui. Quod et Deus ipse supremus legum lator constitutum voluit, Deut. xxiv. verbis illis: « non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus; sed vnusquisque pro peccato suo morietur. »

Postremo; (vt mittamus alia) plusquam immane et ferinum censetur etiam apud homines barbaros de innocentibus poenam sumere, nocentibus consulto dimissis: non ergo Christus pro nobis satisfecit.

Accedit: Deum iamiam placato erga nos animo esse priusquam in mundum Christus veniret euincitur ex illo Ioan. in Epist. i. cap. 4: « ipse Deus dilexit nos, et misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris. » Quin et ipsam mortem aeternam non subisse ex eo constat, quod resurrexerit mortem superans, ac damnatorum poenas expertus non fuerit: vel igitur pro nobis non satisfecit, vel satisfecit potius resurrectione et vita, quam morte. His, similibusque cauillulis, post Socinum suum Christi satisfactionem impetere haeretici Sociniani consueuerunt.

Theo-

Theologi autem catholici ac de Ecclesia optime meriti, qui subtili Scholae nomen dedere, nobis in scholastica disputatione tertio loco adducta oppositi, haec pro sua sententia roboranda opponunt. Primum: Christi satisfactionem non tanti fuisse pretii, vt superabundans dici valeat docet Paullus ad Colos. i. 24. scribens: « adimpleo ea quae desunt passioni Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia. » Iniuste autem Deus nostram satisfactionem exigeret, si quis superabundanter pro nobis satisfecit: ergo.

Secundum: Haud potest valor satisfactorius operum Christi per se adaequare grauitatem offensae totius humani generis; haec enim Deo, vt Deus est, irrogata fuit: Christus vero pro ea, non vt Deus, sed vt homo satisfecit.

Tertium: Plus Deo displicuit peccatum, quam placere Christi satisfactio poruerit: nam peccatum tantum ei displicuit, quantum ipsi bonitas sua placet, quae per peccatum destruitur: at opera satisfactoria Christi non possunt Deo placere quantum sua ei bonitas placet: ergo.

Quartum: Christus per suos actus non potuit reddere Deo aequiualens pro beneficiis sibi illatis; ex gr. pro Verbi Incarnatione; quum haec, vtpote diuinam includens personam, sane inuisita sit: quidquid vero Christus reddere potuisset, finitum fuisset, saltem in genere physico, vt loqui amant: atqui plus est Deo satisfacere de condigno pro peccatis generis humani, quam Deo aequiualens reddere pro acceptis beneficiis: ergo non potuit Christus condignam exhibere satisfactionem.

Quintum: Esto satisfactio Christi Deum ad eam acceptandam obligauerit; eiusmodi obligatio ex benigna Dei voluntate ortum duxit, qua Christi fideiusionem loco hominis acceptate dignatus est: non ergo ad iuris legis exacta illa fuit, quibus omnis creditoris consensus interdicitur.

Sextum: Quum Christus pro omnibus mortuus sit, non poterit Deus non remittere omnia hominum peccata, pro quibus delendis mortuus ille fuit, posito quod Christi satisfactionem non poterit non acceptare: at falsum absolute est Deum non posse non remittere peccata omnia, siquidem nec in omnibus delet originale; et ex his quibus originale deleuit, multos propter actualia peccata poena aeterna punit; alios etiam propter originale auxilio gratiae priuat: ergo.

Septimum: Diuinum Verbum vt in natura humana subsistens,

M 2

non

non posset seipsum offendere vt in diuina subsistens natura: neque ergo poterit vt in natura humana subsistens sibi met satisfacere; vt pote eadem de satisfactione ac de offensa ratio est.

Octauum: Saltim pro peccato eorum qui eum cruci adfixerant, non potuit Christus ex iniustitia satisfacere: quippe fuit peccatum illud contra Deum vt hominem: si autem Christus pro illo satisfacisset, certe satisfacisset vt Deus homo; fuissetque proinde idem satisfaciens et offensum, idem titulus, et suppositi, et naturae: non ergo pro eiusmodi peccato satisfacit.

Itaque ad Socinianorum argutias nunc redeunt, earum primam sic diluimus. Verissima quidem sunt quae ex Scripturis proferuntur; Christum scilicet vitam adnuntiase aeternam, testimonium veritati dedisse, et; sed aequè verum ex Scripturis ipsis est, fuisse nos a Christo magno pretio coemptos; sanguinem suum pretiosum lytrum ac satisfactionis medium fuisse; pro nobis immaculatum agnum in cruce mactatum fuisse; animam suam pro nobis dedisse; sanguinem fudisse; pretium soluisse, cetera his adfina. Quam ergo inepte arguantur Socinus Socinianique omnes, vel nobis tacentibus, constat.

Ad secundam dicimus: Quod licet nonnumquam verbum redimere metaphorice pro liberatione a miseria accipitur; haud inde sequitur, quod vbi de humani generis liberatione sermo occurrit, verbum illud sensum proprium non habeat: praesertim, quum dicantur homines non redempti tantum, sed redempti sanguine, emti pretio magno. Atque Socinus ipse est, qui fatetur redimere nihil aliud esse, quam captiuum soluto pretio liberare. (2) Populus itaque Israel non dicitur, nec vero fuit pretio redemptus, vt nos dicimur a Christo emti; sed illius liberatio ob typum redemptio fuit dicta, quoniam Paschalis agnus tunc immolatus Christum, cuius morte liberati sumus, praefigurabat: nec enim oportet vt omnia prorsus conueniant in figura et in veritate. Id ipsum et de titulo Mosi collato dicimus; gessit siquidem ille Christi typum, proptereaque metaphorice redemptor dicitur. Qui sane titulus de solo Iesu Christo proprio adseritur sensu, Basilio, (3) et Augustino (4) adtestantibus. Nec oppositum euincit Isaiae locus, vbi dicimur sine argento redempti quia non captiuorum promeritis, sed Christi passione redemptio contigit. Quo etiam sensu Paulli testimonium interpretandum. Ita Aug-

(2) Lib. II. cap. 2.
(3) In Psal. XLVIII.

(4) Lib. IV. cont. duas Epist. Pe-
lag. cap. 4.

gustinus interpretatur, vbi adnotat, (5) scriptum a Propheta gratis nos venundatos esse, non autem gratis et sine pretio redemptos, sed redemptos sine argento, vt nempe pretium redemptionis intelligamus: cuiusmodi declarat Apostolus Petrus, dicens: »non enim auro vel »argento redempti estis, sed pretio sanguinis agni immaculati.«

Pro tertia soluenda praetermittimus quae de horum verborum *ferre et portare* sensu Sociniani conquirunt testimonia. Rem itaque pressius vrgentes, Christum in cruce peccata nostra portasse contendimus, quod eisdem debita supplicia in corpore suo pertulit; quod propter nostras iniquitates vulneratus, et propter scelera nostra adtritrus fuerit; quod nos de legis maledicto redemerit; quod denique eius liuore sanati fuerimus; quia disciplina pacis nostrae super eum fuit; atque ipse propter scelus populi sui a Deo percussus. Quum haec et sexcenta alia Scripturae testimonia veri pretii solutionem, veri nominis satisfactionem, veram denique hostiae immolationem certo significant, ineptiunt, qui quum haec labefactare non possint, alia congerunt ad rem non facientia.

In quarta argutiae solutionem dicimus: Quod licet multiplex sit particulae *pro* in Scripturis et etiam apud prophanos Scriptores acceptio; Christus quoque vtilitatis et salutis nostrae causa passus sit; substituisse tamen illum nobis seipsum, et poenas quarum reatu eramus obstricti, pro nobis, id est, salutis nostrae gratia, atque etiam loco nostri portasse, veritas est in Sacris Litteris testatissima. Quid enim sibi volunt, quae de futura Messiae passione habet Isaías cap. LIII? scilicet: »omnes nos quasi oves errauimus, vnusquisque in viam »suum declinauit: et »posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nos- »trum, disciplina pacis nostrae super eum,« et: »quid et alia innumera Scripturarum testimonia?

Ad quartam respondemus: Crucis sacrificium cruentum et expiatorium fuisse, dicente Paulo ad Ephes. v. »sicut et Christus dile- »xit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam »Deo in odorem suauitatis.« Hostiam autem esse victimae mactationem negare non audent Sociniani. In cuius rei confirmationem plurima eaque inuictissima argumenta adducunt Patres; Hieronymus porriusimum (6) et Augustinus. (7) Atque Christum non vno, sed diuersis typis praesignatum nobis Scripturae declarant: quin tamen in

(5) Quaest. xvii. in lib. Iud.
(6) In cap. II. ad Ephes.

(7) Lib. x. de Ciu. Dei cap. 20.

unoquoque typo sacrificii rationem adinueneri fuerit necessum. Victimae igitur tametsi non impetirentur vi sua sanctitatem, eam praefigurabant, quatenus macratae loco transgressorum eos a temporali poena liberabant, vt exponit Augustinus. (8) Vel vt loquitur Sanctus Thomas, (9) »per occisionem animalium significatur destructio peccatorum, et quod homines erant digni occisione pro peccatis suis, »ac si illa animalia loco eorum occiderentur ad significandam expiationem peccatorum.« Similiter et serpens aeneus Christum in cruce exaltatum; et arca Noë Christi Incarnationem; Mare rubrum eiusdem passionem atque mortem; et petrae vnde fluxerunt aquae, latus illius lancea apertum praefigurabant, vt accuratè explicat Augustinus. (10)

Sextae Socinianorum cauillationi reponimus, quod liberari hominem passione Christi decuit quammaxime iustitiam et misericordiam Dei: iustitiam quidem, quia Christus pro peccato totius humani generis satisfecit; sicque Christi iustitia liberatus est homo: misericordiam vero, quia quum pro peccato totius humanae naturae satisfacere non posset homo, Deus filium suum satisfactorem dedit, vt ait Paullus ad Rom. iii. : quod certe fuit abundantior misericordia, quam si peccata absque satisfactione dimisisset. Nec vim habent vllam ad ductae a Socinianis probationes. In antiquis enim iustis operabatur virtus futurae passionis Christi, qua et redempti fuerunt, et adepti sunt gratiam. §Equid vero heic diuinæ misericordiae repugnans? Sed consulendus Augustinus portentes hanc haeresim, quae a gratia Redemptoris veteres iustos excluderet, iam pridem aduersus Pelagium eiusque discipulos refellens. (11)

Iustitiae autem diuinæ satisfieri potuit, nobis non pereuntibus: potuit enim diuina persona plenissimo vitae suae dominio praedita, illam pro aliis profundere; non minus ac fideiussor propriam pro debito pecuniam: ideo enim inter homines vitae subrogatio non fit, sed vnice pecuniae; quoniam vitam Dominus iuri reseruauit suo, ne quis seclusa diuina auctoritate humanum funderet sanguinem.

Imperite praeterea producit omnium populorum consuetudo: nam Gentes supplicio etiam insontes obici solitas, praesertim si deuoti essent, aut vades ac fideiussores, testatur Augustinus. (12) Id quod

(8) Lib. xxii. cont. Faust. cap. 17.

(9) Prima Sec. q. 102. art. 3. ad 5.

(10) Serm. vi. ad populum.

(11) De peccat. orig. cap. xxvi.

(12) Epist. l. i. ad Macedonium,

nunc c. l. i. i.

nos iniquum existimamus, quoniam nihil iuris est homini in vitam suam, vel alterius, sed tantum in alias res, quae in proprietatem veniunt, et quarum dominium transfertur. At Deus, qui iure potitur supremo, acquirat inuoluta innoxium plectere potest, maxime non inuitum, et se alterius fideiussorem constituentem. Hinc habemus, Scripturas loqui de lege ordinaria, quum filii ab originis culpa expiati legem seruant, quum nullum respublica ex illorum punitione percipit commodum, ac quum ab homine nullam in alterius vitam habente potestatem similia exercentur iudicia. §Continetur ne his finibus altissimum Dei erga hominum reparationem consilium?

In hominibus tandem vindictae cupidus adparet ferinum odium, quoniam aequitatem non spectant, sed suorum hostium perditionem; quos propterea numquam incolumes dimittunt, data vlciscendi potestate. In Deo contra aequitas simul et caritatis munificentia respicunt; quia iustitiam suam spectans, hominumque incolumitari prospiciens, ob filii sui mortem illis pepercit. Legatur Augustinus. (13)

Postremi Socinianorum conatus sic eluduntur. Ideo Deus prius dilexit nos, quia misit Filium suum litatorem pro peccatis nostris, et ipse Filius non inueniens hostiam quam puram volebat offerre, seipsum obrulit, vt loquitur Augustinus. (14) Itaque iam placatus Pater, proprio Filio non parcens, pro nobis illum tradidit, et nihilominus Filius pro nobis mortuus est, vt per mortem eius nobis Pater reconciliaretur: quin sic Deus nos dilexit, vt nedum antequam pro nobis Filius moreretur, sed et antequam mundum conderet, dilexerit. Filius ipse non inuitus, sed dilectione et caritate sua tradidit semetipsum. Verum quum iustitia quadam Dei in diaboli potestatem humanum genus traditum fuisset; neuiquam potentia, sed iustitia eruendum erat, quod mortis Christi beneficio factum est. Quum enim nihil morte dignum in Christo inueniretur, et tamen occisus a diabolo ille fuerit, iustum aequumque erat vt liberis dimitteret, quos ille debitores tenebat; quia occisus liber a debito mortis soluit quae non rapuerat, fuso sanguine innocente in remissionem peccatorum nostrorum. Desumpta est doctrina ex Augustino. (15) At resurrectio Christi necessaria fuit ad fidei confirmationem, quia illa sublata concidit spes nostra, inanis est fides: nam vt ait Paullus i. ad Corinth. 15. Chry-

sos-

(13) Lib. cont. Adimantum cap.

xlii.

(14) Tract. vii. in Ioan.

(15) Lib. xlii. de Trinit. cap. 21.

et s. 99.

sostomo interprete: (16) si mortuus non potuit resurgere, neque ablatum est peccatum, neque mors est peremta, nec ablatum est maledictum et execratio, et non solum nos inania praedicamus, sed vos quoque credidisti inania. Sed Christi mors aequalis fuit, imo praeponderans cuilibet alteri pretio. In hunc modum Socinianorum cauillula, breuiter licet, soluta reliquimus.

Ad soluenda nunc Scoti eiusque discipulorum argumenta addimus. Ad primum dicimus, minime adserere Apostolum aliquid deesse Christi passionibus in se inspectis, sed deesse tantum aliquid in carne nostra, et in corpore Ecclesiae: nam et compati debemus ut cum Christo conglorificemur; et licet Christi passio ad vniuersorum salutem sit sufficiens, exigit tamen, ut nobis adnitentibus et bona opera exercentibus adplicetur ad suum sortiendum effectum. Audiendi Augustinus (17) et Thomas. (18)

Secundi solutio est: Christum non satisfacisse, neque ut Deum tantum, neque ut hominem tantum, sed ut Deum hominem, humanitate quidem satisfactionis substantiam elicente, et personalitate Verbi valorante satisfactionem: quae persona quum infinita sit, valorem infinitum in satisfactionem influit, proindeque tantum, quanta est offensae grauitas: ut enim loquitur S. Thomas: (19) »dignitas carnis Christi non est aestimanda solum secundum carnis naturam, sed secundum personam adsumentem; in quantum scilicet erat caro Dei, ex quo habebat dignitatem infinitam.«

Hinc eruitur tertii argumenti solutio: ut enim ibidem docet S. Thomas, plus placet Deo Christi satisfactio propter rationes ibi adductas, quam displiceat offensae suae bonitati illata per peccatum: nam haec moralis et adfectiua tantum fuit; illa vero realis et effectiua humiliatio fuit diuinae personae; qua magis exaltata fuit diuina bonitas, quam fuisset per peccatum depressa.

Ad quartum respondetur ex S. Thoma: (20) Non esse plus satisfacere Deo de condigno pro peccatis generis humani, quam reddere Deo aequalens pro beneficiis acceptis: quia ad compensationem ex iustitia sufficit, ut qui reddit, aequale reddat, sitque dignitatis aequalis. Ad compensationem vero ex gratitudine requiritur, quod plus reddat, quam fuerat acceptum.

Sed

(16) Hom. XXXVIII.

(17) In Psalm. LXXXVI.

(18) In cap. 1. Epist. ad Col. lect. 6.

(19) III. Part. q. 48. art. 2. ad 3.

(20) Secunda Sec. q. 106. art. 6.

Sed et responderi potest: Inter beneficia quaelibet Verbi Incarnationem, et compensationem omnem, et omnem pariter gratuitatem offensae superexcedere. Inepre tamen hinc colligi, haud potuisse Christum pro peccatis satisfacere: non enim valet haec illatio: nequit quis vnum alterum beneficium compensare: ergo neque potest pro offensa satisfacere. Ceterum et Incarnationis beneficium variis modis compensasse Christum sunt Theologi qui teneant; his ducti momentis. Et quod se ipsum, et infinitam suae personae dignitatem Patri obulerit et adfectiue plus dederit, quam acceperat per Incarnationem humanitas. Qui sane adfectus potius quam effectus, in beneficii compensatione considerandus est, ut docet S. Thomas. (21)

Pro quinto soluendo haec sit responsio: non esse de essentia rigorosae iustitiae quod inducat obligationem absolutam in creditore, atque independentem ab eiusdem voluntate obliget illum ad eam acceptandam. Ille enim, ut rem exemplo comprobemus, cui equus ablatu fuit, non tenetur ex iustitia compensationem in pecunia acceptare, sed equum a fure reperere potest; tamen si ex pacto conueniat quod in pecunia satisfactio fiat, praesertim si equi restitutio impossibilis sit, erit pecuniae solutio aequalentis satisfactio ex rigorosa iustitia. Quum itaque licet posset absolute reperere Deus ab homine satisfactionem, neque necessitatus fuerit ad Christi satisfactionem acceptandam: ex suppositione tamen quod Christum ut sponsoem pro homine acceptauit, qui pro se satisfacere non poterat, atque satisfactio Christi valoris aequalis, immo excedentis fuerit; illam Deus debuit acceptare tanquam ex rigorosa persolutam iustitia. Vnde etsi satisfactio, quae creditoris consensu indiget inaequalitatem satisfactionis supplente, iustitiae rigorem non impleat, non tamen satisfactio, quae solum indiget creditoris consensu conditionem personae supplente; cuiusmodi Christi satisfactio fuit; quam potuerit Deus ab homine qui eum offenderat, satisfactionem exigere.

Ad sextum dicendum: Christi satisfactionem a Deo fuisse acceptatam, quantum voluit ipse ut acceptaretur et valeret: id est pro omnibus quoad sufficientiam pretii; pro multis vero quoad efficientiam, quam insuper cooperationi nostrae, et Sacramentis adligauit. Quare non est ex defectu pretii a Christo erogati, quod aliqui ab originali non liberentur; sed ex libera Christi ipsius voluntate, qui voluit suam satisfactionem his non prodesse, quibus non esset per

Tom. IIII.

N

Bap-

(21) Vbi sup. ad 1.

Baptismum adplicata. Verum et voluit quoque eam efficaciter adplicare pro originali peccato paruulorum qui baptizantur; quemadmodum et pro originali, et pro personalibus adultorum post Baptismum, qui rite dispositi Poenitentiae Sacramentum suscipiunt; atque pro omnibus quorum habemus contritionem perfectam. Quibus quidem positis conditionibus, haud potest Deus, stante Christi satisfactione, peccata non dimittere. Voluit tamen Christus sua merita efficaciter adplicare ad efficaciam auxilia, et finalem perseuerantiam aliquibus impetranda: pro aliis autem noluit merita sua sic adplicare vt ea obtinerent. Quod si horum rationem ex nobis quaeras, ad inscrutabilia Dei iudicia cum Paulo confugiemus.

Septimum argumentum in ipsos obiiicientes productum videtur: esto enim negent illi, Christum ex iustitiae rigore satisfacere potuisse; adserunt tamen aliquatenus Deo satisfacisse; quum tamen potuisse aliquatenus Deum offendere non adfirmant. Dicendum ergo, Verbum, etiam vti in humana natura subsistens, non potuisse se ipsum et Deum offendere, non ex eo capite quod non esset aliud vt offendens, et aliud vt offensum; sed ex defectu potentiae peccandi: Verbum siquidem vt in natura humana subsistens est quoque impeccabile.

Octauum sic solutum esto: Satisfecit etiam Christus pro peccatis contra ipsum commissis; sed eiusmodi satisfactionem, non sibi vt in humana subsistenti natura exhibuit, sed Deo in se, seu toti Trinitati: vt enim per peccatum in Spiritum S. non sola Spiritus S. persona offenditur, sed Deitas tota; ita Christum crucifigentes non offendunt Verbi personam vt ab aliis distinctam, sed totam Deitatem. Vnde scribit Paullus II. ad Corinth. 5.: »Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi.« Et Ambrosius: (22) »Deus, hoc est, sempiterna Diuinitas.« Reconciliatio igitur, sicut et satisfactio, primario facta fuit ipsi Deo, seu Diuinitati; proindeque haec fuit primarium offensae illatae subiectum.

CA.

CAPVT XVI.

De ipsa Christi satisfactione denuo agitur: quam ad vniuersos homines pertinere euincitur. Vbi et de praeparatione auxiliorum ad salutem sufficientium.

Christus non pro praedestinatis tantum, sed pro omnibus hominibus mortuus est.

At mortis eius meritum omnibus hominibus non adplicatur.

Sed nec omnibus conferuntur auxilia ad salutem sufficientiam.

Constat primum dogma ex Scripturis. Apostolus siquidem in 1. ad Tim. 2. scribit: »vnus enim Deus, vnus et mediator Dei et hominum homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.« Et ad Corinth. v.: »si vnus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt.« Item Ioan. in Epist. 1. cap. 1.: »et ipse, inquit, est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.«

Constat deinde ex Patribus. Irenaeus (1) adserit: »Christum propitiasse pro omnibus Patrem.« Clemens Alexandrinus (2) scribit: illum »protus omnium, nullo excepto, Seruatorem esse.« Origenes: (3) »non iis, inquit, tantum inderi voluisse, qui in vno erant orbis angulo, sed quantum in ipso fuit, iis qui vbique sunt.« Augustinus: (4) »venisse, ait, vt salueret eos etiam, qui saluari noluerunt.« Habent similia alii Patres.

Suffragatur multiplex ratio; scilicet quae petitur ex noxa originali, cui omnes omnino Aadae posterii obnoxii nascuntur: Ex Ecclesia, quae omnes in sinu suo amplectitur: Ex Euangelio, quod per orbem vniuersum praedicatum est: Ex oratione, quam pro omnibus effundere tenemur: Ex aliis bene multis. Recolantur, quae dicta a nobis sunt, dum de Dei beneplacito erga omnium hominum salutem

N 2

10:

(1) Lib. v. cap. 17.

(3) In iv. adu. Celsum.

(2) In vii. Strom.

(4) Tract. xxxvi. in Ioan.